

Munkaerőpiac és munkaerő-migráció a szlovák–magyar határ mentén a gazdasági válság után

SZÉKÁCS TAMÁS

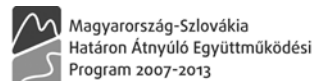
*A cikk a Kopint Konjunktúra Kutatási Alapítvány szlovák–magyar határ menti migrációprojektje legfontosabb munkaerő-piaci eredményeinek ismertetésére tesz kísérletet. A szerző bemutatja, hogy a szlovák–magyar határ menti régió két oldala között a gazdasági válságot követő időszakban továbbra is jelentősek maradtak a munkaerő-piaci különbségek mind horizontális, mind vertikális értelemben. A munkaerő-migrációt illetően a 2008–2013 közötti időszakban a határregió magyar oldalán dolgozó szlovák munkavállalók számának jelentős mértékű csökkenésére mutat rá. Emellett kitér arra is, hogy a magyar munkavállalók szlovákiai munkavállalása a gazdasági válságot követően sem vált számottevővé.**

Journal of Economic Literature (JEL) kód: J61, J82.

A szlovák–magyar határ menti migráció az elmúlt években jelentős változásokon ment keresztül. A Magyarországra ingázó szlovák munkavállalók száma 2007–2013 között jelentősen visszaesett. A Szlovákiába átvándorló magyarok száma korábban is csekély volt, így itt ebben a vonatkozásban nem történt olyan jelentős változás. A

* A szlovák és magyar határ menti régiók munkaerő-migrációs folyamatainak elemzése, a munkaerő-áramlásból származó potenciális lehetőségek feltárása (Analýza migrácie pracovných síl zo slovenských a maďarských pohraničných regiónov a prieskum potenciálnych možností) című, HUSK 1101/1.2.1/0171. számú projektet a Magyarország–Szlovákia Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007–2013 keretében bonyolították le, 2014. július 1-jével indult és 2015. június 30-ával zárul. A projektvezető a Kopint Konjunktúra Kutatási Alapítvány, a szlovák projektpartner pedig a Kempelen Intézet. A Kopint Alapítvány kutatói a határ menti térség magyar oldalát, a Kempelen Intézet szakértői pedig a szlovák oldalt vizsgálják a projekt keretében.

Székács Tamás, a Kopint Konjunktúra Kutatási Alapítvány kutatója.
E-mail cím: tamas.szekacs@kopint-tarki.hu

Partnerséget építünk

gazdasági válság jelentős szerepet játszott a migráció csökkenésében. A határrégió magyar és szlovák szakaszára egyaránt egyfajta kettősség jellemző: a határ mindkét oldalán a nyugati határszakasz jóval fejlettebb, s itt a válság hatására nagyobb volt a visszaesés, mint a határrégió keleti, amúgy is fejletlenebb oldalán. A migráció csökkenésének gazdasági és munkaerő-piaci okai egyaránt voltak. Az elemzés elsősorban a határ menti régió munkaerő-piaci sajátosságait elemzi, és ebből az aspektusból igyekszik megmagyarázni a csökkenés okait.

Kutatásunk alapvető célja a Magyarország és Szlovákia között húzódó határ mentén zajló munkaerő-migrációs folyamatok vizsgálata, a migráció várható volumenének előrejelzése, valamint a munkaerő-áramlás révén kihasználható gazdasági együttműködési lehetőségek feltárása, tipizálása. A projektpartnerek kiemelt célja emellett a határ menti szervezetek, vállalkozások közötti együttműködés elősegítése, az emberi erőforrások és kapcsolatok fejlesztése a kutatás során megszerzett információ, tudásbázis minél szélesebb körben való terjesztése révén.

A projekt alapvetően négy szegmensre osztható, amelyből az első kettő a határ menti régió gazdasági, valamint munkaerő-piaci helyzetét, annak változását vizsgálja a 2007–2013 közötti időszakban. A harmadik szegmens alapját egy kérdőíves adatfelvétel jelenti, amely a határ menti térségben működő vállalkozások és az általuk foglalkoztatott szlovák munkavállalók megkérdezésével a migráció motivációjára, annak területi lehatárolására, a migránsok kapcsolatrendszerére és a foglalkoztató vállalkozások jellemzőire vonatkozóan keres választ, gyűjt információt.

A projekt negyedik pillérét félig strukturált interjúk adják, amelyek magyar oldalon a szlovák–magyar határ menti megyék munkaügyi központjainak, valamint kereskedelmi és iparkamaráinak szakértőivel készült. Az interjúk a migráció motívációinak felszínre hozásán túl a határ menti gazdasági, munkaerő-piaci, kulturális együttműködések formáit, azok pozitív hozadékait, továbbá problematikáit igyekeznek feltárni.

Elemzésünk alapvetően a határ menti régió két oldalán a foglalkoztatás és a migráció folyamatainak statisztikai leírását tartalmazza a 2007 és 2014 közötti időszakra vonatkozóan. Fő célunk a munkaerő-piaci helyzet változásának elemzése mellett annak nyomon követése, hogy a gazdasági válság előtt – a szlovák–magyar határszakaszon – Magyarországra irányuló jelentős mértékű szlovák munkaerő-migráció hogyan változott ebben az időszakban. A szlovák–magyar határszakasz keleti részével kapcsolatban azt a kérdést igyekszünk megválaszolni, hogy megindult-e a válság előtti állapothoz képest egy jelentősebb volumenű migráció a határ bármely oldalán.

A szlovák–magyar határ menti régió lehatárolása

A szlovák–magyar határ menti régió hasonló munkaerő-piaci, migrációs szempontú vizsgálatára már korábban több alkalommal is sor került. Példaként említhetjük a szlovák–magyar határ nyugati szakaszán a határ menti partnerség (EURES-T) kialakítását megalapozó elemzést,¹ amelynek célja a határ menti régió lehatárolása mellett a szóban forgó terület munkaerő-piaci, gazdasági, kulturális szempontú vizsgálata, végül pedig az együttműködési potenciál lehetőségének értékelése volt a határ két oldalán.

Emellett fontosnak tartjuk egy további tanulmány kiemelését a határ menti régiók helyzetét felmérő elemzések közül,² amelynek célja az általunk vizsgált határszakaszon a gazdasági és munkaerő-piaci helyzet felmérése volt a gazdaságfejlesztés, versenyképesség javítása, a foglalkoztatást elősegítő támogatások áttekintésének érdekében. E tanulmány relevanciája számunkra abban rejlik, hogy a szlovák–magyar határszakasz keleti oldalára vonatkozóan is megtörtént a határ menti régió konkrét lehatárolása az elsőként említett elemzés módszertana alapján.

A határ menti régió pontos, korrekt lehatárolása azért volt fontos ezekben a projekteknél, mert a határ menti partnerség kialakítása és a gazdaságfejlesztés, versenyképesség javítása érdekében szükség volt azon területek pontos meghatározására, amelyek között meghatározott gazdasági, kulturális, munkaerő-piaci kapcsolatoknak, együttműködéseknek múltbeli gyökere és jövőbeni lehetősége fennáll.

Vizsgálatunkban a határ menti régió területének pontos lehatárolásakor ezekben a korábbi kutatásokban alkalmazott jó gyakorlatok követését tartottuk célszerűnek. E korábbi munkákban kiindulási pont a határ menti régió definiálásakor a NUTS4-es szintű területi egységek (Magyarország esetében ez a megye, Szlovákia esetében pedig a kerület) bevonása volt. Ezért a következő megyék kerültek be a „modellbe”: Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom, Pest, Nógrád, Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén. Szlovákia esetében pedig a következő kerületeket rendelték hozzá a határ menti régióhoz: Nagyszombati, Nyitrai, Kassai, Besztercebányai. Azonban a megye és a kerület mint közigazgatási egységek a határ mindkét oldalán túl nagy területet ölelnek fel, amelyeknek munkaerő-piaci és gazdasági heterogenitása elfedi az összekapcsolódó térségek jellemzőit. Másrészt a megyék területe túlnyúlik a határ menti kapcsolatok területén. Ezért a határ menti régió lehatárolása a magyar oldalon

¹ Lásd: *Hárs Ágnes – Nagy Ágnes – Nagy Katalin – Vakhal Péter* [2006].

² Lásd: *Hárs Ágnes*: [2010].

a kistérségek, szlovák oldalon a járások szerint történt. A kistérségek és a járások egyaránt a NUTS4-es szinten helyezkednek el az Eurostat nómenklatúrájában. A projekt keretében vizsgált határ menti régió a következő kistérségekből és járásokból áll (*Hárs–Nagy–Nagy–Vakhal*, 2006, 7–8. o.).

A határ menti régió nyugati oldalát alkotó kistérségek Magyarországon:

- Győr-Moson-Sopron megye: Győri, Mosonmagyaróvári és Pannonhalmi kistérség,
- Komárom-Esztergom megye: Dorogi, Esztergomi, Komáromi, Tatai és Tatabányai kistérség,
- Pest megye: Váci, Szobi, Dunakeszi és Szentendrei kistérség.

A határ menti régió nyugati oldalát alkotó járások Szlovákiában:

- Nagyszombati kerület: Dunaszerdahelyi járás,
- Nyitrai kerület: Komáromi, Érsekújvári, Lévai járás.

A határ menti régió keleti oldalát alkotó kistérségek Magyarországon (*Hárs*, 2006, 9–11. o.):

- Borsod-Abaúj-Zemplén megye: Abaúj-Hegyközi, Bodroghközi, Edelényi, Encsi, Kazincbarcikai, Sárospataki, Sátoraljaújhelyi, Szikszói, Ózdi kistérség,
- Heves megye: Pétervársárai kistérség,
- Nógrád megye: Balassagyarmati, Bátorterenyeyi, Rétsági, Salgótarjáni, Szécsényi kistérség.

A határ menti régió keleti oldalát alkotó járások Szlovákiában:

- Kassai kerület: Kassa-vidéki, Kassa I, II, III, IV járás, Rozsnyói, Töketeres-besi járás,
- Besztercebányai kerület: Losonci, Nagyrőcei, Rimaszombati járás, Nagykürtösi járás.

A munkaerő-piaci helyzet alakulása a szlovák–magyar határ menti régió magyar oldalán

Elsőként a határ menti régió munkaerő-piaci statisztikáját tekintjük át. Kísérletet teszünk annak bemutatására, hogy miként alakult a foglalkoztatottság és a munkanélküliség a határregió egészében, valamint annak nyugati és keleti oldalán a gazdasági válságot és 2010-et követően.

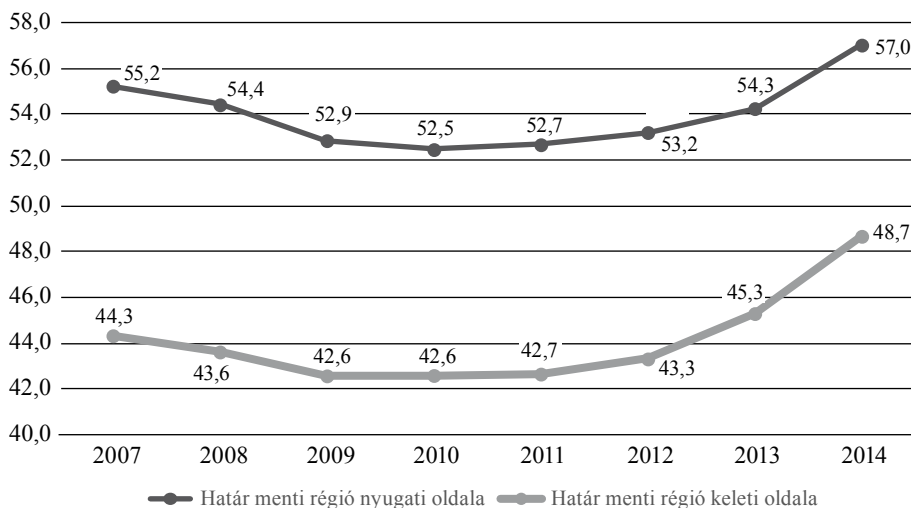
Sajnálatos módon az ehhez felhasznált munkaerő-piaci mutatók – így a foglalkoztatási és munkanélküliségi ráta is – csak megyei szinten érhetőek el. A megyei szintű adat hátránya, hogy túl nagy és heterogén területet ölel fel, amely eltakarhatja a határ menti térség sajátos jellemzőit, folyamatait. Kistérségi szinten csak az álláskeresők számának alakulására vonatkozóan áll rendelkezésünkre adat, így csak az álláskeresők statisztikáját tudjuk az általunk lehatárolt határ menti régióra kivetíteni.

A projekt keretében vizsgált munkaerő-piaci mutatók jól mutatják, hogy azok a megyék, amelyeken belül a határ menti régiókat lehatároltuk, meglehetősen eltérő munkaerő-piaci helyzetűek.

1. ábra

A foglalkoztatási ráta alakulása a határ menti régió nyugati és keleti oldalán

(Százalékban, 2007–2014)

Forrás: KSH, Munkaerő-felmérés, a 15–74 éves népességre vonatkozó adat.

A határ menti régió magyar oldalának nyugati szakaszát alkotó megyékre számolt foglalkoztatási ráta lényegesen magasabb a keleti megyékéhez viszonyítva, ugyanakkor a két terület közötti különbség némileg mérséklődött a gazdasági válság következtében, főként azért, mert a krízis a nyugati területeken erőteljesebben éreztette hatását. A folyamatot összességében jól mutatja, hogy a nyugati szakaszt alkotó megyékre számolt ráta 2007-ben 55,2 százalékos, 2010-ben 52,5 százalékos, a keleti szakasz

megyéire számolt ráta pedig sorrendben 44,3 százalékos, 42,6 százalékos volt. A két terület foglalkoztatási rátája közötti különbség ezt követően 2010 és 2012 között nem változott, 2013-ban és 2014-ben azonban ismét csökkent (lásd az *1. ábrát*). Utóbbi annak köszönhető, hogy a keleti terület rátája nagyobb mértékben javult, mint a nyugatié. E változás okaira a későbbiekben még visszatérünk.

A határ menti régió megyéinek részletesebb vizsgálata kapcsán következő fontosabb megállapításokat tehetjük. A gazdasági válság hatására minden megyében megfigyelhető a foglalkoztatási ráta csökkenése, különös tekintettel a határregió nyugati megyéire. A keleti megyék közül – sőt a határregió egészében is – Nógrád megye rátája csökkent a legnagyobb mértékben, ugyanakkor Borsod-Abaúj-Zemplén és Heves megyében volt a legkisebb a visszaesés a határregiót alkotó hat megye közül (lásd az *1. táblázatot*).

2013-ban a három évvel korábbi állapothoz képest minden megyében javult a mutató, ezek közül is kiemelkedik Borsod-Abaúj-Zemplén megye, ahol a pozitív irányú változás mértéke meghaladta az országos szintet is. 2014-ben folytatódott a foglalkoztatási helyzet javulása a határregió egészében, a legnagyobb mértékben Nógrád (6,1 százalékponttal), Győr-Moson-Sopron (3,2 százalékponttal) és Heves megyében (3,0 százalékponttal). Ebben az évben már minden megye esetében magasabb volt a ráta szintje a 2007. évinél. A határ menti régió egészére kiszámolt foglalkoztatási ráta 53,9 százalékos volt, amely 2,9 százalékponttal volt magasabb a nyolc évvel korábbinál.

A munkanélküliségi ráta³ növekedése a gazdasági válság következtében szintén nagyobb volt a határ menti régió nyugati megyéiben, ezt a folyamatot jól szemlélteti a *2. ábra*. Emellett az is jól látszik, hogy a munkanélküliség csökkenése a keleti szakaszon hamarabb, már 2012-ben megindult, ekkor még a nyugati oldalon éppen ellenkezőleg, átmenetileg nőtt a mutató, majd stagnált. Ezt követően viszont 2014-ben nyugaton lényegesen nagyobb mértékű volt a javulás, mint keleten.

A határ menti régió két oldalának munkanélküliségi rátája között összességében a válság és utóhatásainak következményeképp csökkent a különbség, azonban a nyugati oldalon bekövetkező 2014-es jelentős mértékű javulás a differencia növekedését eredményezte.

³ Lásd: KSH [2006], 15. o.

1. táblázat

A foglalkoztatási ráta alakulása és változása a határ menti régió magyarországi megyéiben*
(2007, 2010, 2013, 2014)

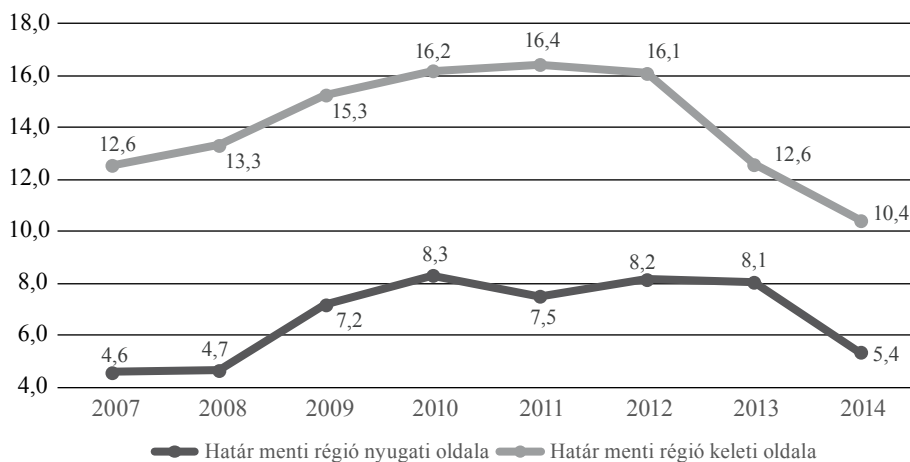
Megye	2007	2010	2013	2014	Változás, 2007–2010	Változás, 2010–2013	Változás, 2007–2014	Változás, 2013–2014
	(%)				(százalékpont)			
<i>Pest</i>	54,9	51,8	53,7	56,3	-3,2	1,9	1,4	2,6
<i>Komárom-Esztergom</i>	55,2	52,9	53,9	56,6	-2,3	1,0	1,4	2,7
<i>Győr-Moson-Sopron</i>	56,1	54,1	56,0	59,3	-2,0	2,0	3,2	3,2
Borsod-Abaúj-Zemplén	43,1	41,7	45,1	47,8	-1,3	3,4	4,7	2,7
Heves	46,0	44,9	47,3	50,3	-1,1	2,5	4,3	3,0
Nógrád	46,0	42,0	42,9	49,1	-4,0	0,9	3,1	6,1
Ország összesen	50,7	48,7	51,2	54,1	-1,9	2,4	3,5	3,0

* A dőlt betűvel szedett megyék a határ menti régió fejlettebb területeit jelölik.

Forrás: KSH, Munkaerő-felmérés, a 15–74 éves népességre vonatkozó adat.

A munkanélküliségi ráta alakulása a határ menti régió nyugati és keleti oldalán

(Százalékban, 2007–2014)

Forrás: KSH, Munkaerő-felmérés, a 15–74 éves népességre vonatkozó adat.

A részletes megyei adatok alapján megállapítható, hogy 2010 után csökkent a munkanélküliségi ráta a határ régió minden megyéjében, Pest kivételével, ahol először csak 2014-ben következett be jelentősebb javulás a mutatóban. Ebben az évben a 2007-es szinthez képest már mind a hat megyében alacsonyabb volt a ráta (lásd a 2. táblázatot).

2. táblázat

A munkanélküliségi ráta alakulása és változása a határ menti régió magyarországi megyéiben*
(2007, 2010, 2013, 2014)

Megye	2007	2010	2013	2014	Változás, 2007–2010	Változás, 2010–201	Változás, 2007–2014	Változás, 2013–2014
	(Százalékpont)							
<i>Pest</i>	4,5	8,8	9,1	6,5	4,2	0,4	2,0	-2,6
<i>Komárom-Esztergom</i>	5,9	8,6	7,6	4,3	2,7	-1,0	-1,6	-3,3
<i>Győr-Moson-Sopron</i>	3,7	7,0	5,4	3,0	3,3	-1,6	-0,7	-2,4
Borsod-Abaúj-Zemplén	13,9	17,3	12,1	11,3	3,5	-5,3	-2,6	-0,7
Heves	11,6	12,3	12,1	9,8	0,7	-0,2	-1,8	-2,3
Nógrád	9,8	18,3	15,1	8,4	8,5	-3,2	-1,4	-6,7
Ország összesen	7,4	11,2	10,2	7,7	3,8	-1,0	2,8	-2,5

* A dőlt betűvel szedett megyék a határ menti régió fejlettebb területeit jelölik.

Forrás: KSH, Munkaerő-felmérés, a 15–74 éves népességre vonatkozó adat.

A területi különbségek csökkenésének egyik oka a foglalkoztatási, munkanélküliségi ráta esetében az, hogy nyugati régió megyéit lényegesen nagyobb mértékben érintette a válság a keletiekhez viszonyítva. Ennek magyarázata a gazdasági válság ipari szektorra gyakorolt negatív hatásában keresendő, különös tekintettel az exportra termelő ágazatok esetében (Adler, 2011). Az ipari, feldolgozóipari termelés a legnagyobb mértékben a közép- és nyugat-dunántúli régiókban esett vissza, mert az itteni húzóágazatokat sújtotta legerőteljesebben a válság a globális gazdaságba való nagyobb fokú integrációjuk miatt (például: járműgyártás). Ezzel szemben az Alföldön, valamint egy-két kivételtől eltekintve Észak-Magyarországon és Dél-Dunántúlon nem érte el a termelés csökkenésének mértéke az országos szintet, mert az ottani üzemek, gyárak kevésbé függtek a világgazdaságtól (Kiss, 2011, 170–171. o.). Ezért a munkanélküliek száma a válság kitörését követően lényegesen nagyobb mértékben nőtt a határ menti régió nyugati megyéiben, mint a keletiekben. Erre jó példa Komárom-Esztergom megye, ahol a nagyfoglalkoztatóknál lezajló változások – mint például a Nokia fokozatos bezárása vagy a Suzuki termeléseszkéntése – jelentős mértékben hozzájárultak ahhoz, hogy a foglalkoztatás szintje 2013-ban elmaradt a válság előtti szinttől. Említhetjük ugyanakkor Győr-Moson-Sopron megyét is az Audi okán, viszont e megye helyzete Komárom-Esztergom megyéhez képest jobb volt 2013-ban, hiszen a foglalkoztatási ráta elérte a gazdasági válság előtti szintet.

A területi különbségek alakulását, az elmaradottabb régiók munkaerő-piaci helyzetét a válság kitörése után bevezetett szociális intézkedések is befolyásolták. Így például a 2009-es „Út a munkához program”, amelynek fontos szerepe volt a hátrányos helyzetű területek álláskeresőinek létszámcsökkenésében (Adler, 2011). 2010-et követően is fontos szerepük volt a területi különbségek alakulásában a hasonló intézkedéseknek, például az egységes közfoglalkoztatás rendszere 2011. évi bevezetésének. A közfoglalkoztatásban résztvevők létszámának növekedése, különösen a keleti megyékben, jelentős mértékben hozzájárult a határ menti régió keleti oldalához tartozó munkaerő-piaci statisztikák kedvezőbb alakulásához.

A 3. táblázat jól mutatja, hogy a 2011–2013 közötti időszakban a határrégió keleti megyéiben meglévő együttes közfoglalkoztatotti érintett létszám⁴ lényegesen nagyobb a nyugati megyék adatánál. A határrégió megyéi közül kiemelkedik Borsod-Abaúj-Zemplén megye, ahol a közfoglalkoztatottak érintett létszáma 2013-ban már meghaladta a 70 000 főt, amely közel kétszerese a 2011. évi adatnak. Figyelembe kell ugyanakkor azt is vennünk, hogy a határrégió nyugati oldalán is jelentős mértékben

⁴ Egy adott időszakban minden egyént annyi alkalommal vettünk figyelembe, ahányszor egy adott programba belép.

emelkedett a közfoglalkoztatásban résztvevők érintett létszáma mind az oldal egészét, mind az egyes megyéket nézve. Az érintett létszám Pest megyében növekedett a legdinamikusabban, olyannyira, hogy 2012-ben és 2013-ban e megyében nagyobb létszámadatokat találunk, mint Heves vagy Nógrád megyékben. Ez azonban nem véletlen, hiszen a korábbi adatok jól mutatták, hogy a válság kitörése után a határrégió nyugati megyéi közül itt alakultak a legkedvezőtlenebbül a statisztikák.

3. táblázat

A közfoglalkoztatásban résztvevők érintett létszáma és változása a határ menti régió magyarországi megyéiben

(Százalékban,* 2007, 2010, 2013)

Megye	2011	2012	2013	Index 2012/2011	Index 2013/2012	Index 2013/2011
	(Fő)			(%)		
<i>Pest</i>	8 489	12 715	21 438	149,8	168,6	252,5
<i>Komárom-Esztergom</i>	4 253	6 614	7 499	155,5	113,4	176,3
<i>Győr-Moson-Sopron</i>	3 172	4 717	6 470	148,7	137,2	204,0
Borsod-Abaúj-Zemplén	42 576	47 842	77 040	112,4	161,0	180,9
Heves	9 429	11 275	18 771	119,6	166,5	199,1
Nógrád	9 807	9 057	19 218	92,4	212,2	196,0
Országos összesen	265 607	311 511	495 264	117,3	159,0	186,5

* Egy adott időszakban minden egyént annyi alkalommal vettünk figyelembe, ahányszor egy adott programba belép.

Megjegyzés: A dőlt betűvel szedett megyék a határ menti régió fejlettebb területeit jelölik.

Forrás: NFSZ, A foglalkoztatáspolitikai eszközök működése 2011., 2012., 2013. évek.

Megjegyzendő, hogy a közfoglalkoztatás foglalkoztatás alakulására gyakorolt hatását mélyebb elemzések is igazolják, amelyek a létszámadatokat a közfoglalkoztatásban résztvevők adataival együtt, illetve attól megtisztítva is vizsgálták. *Hárs Ágnes* [2012] elemzése például azt mutatja be, hogy a létszámnövekedés forrását országos szinten döntően a támogatott közmunka adta 2011-ben, ugyanis az alkalmazottak létszáma közfoglalkoztatottak nélkül nézve az év elején stagnált, majd az év közepén csökkenni kezdett, ezzel párhuzamosan ugyanakkor a közfoglalkoztatásban résztvevők létszáma nőtt. A közfoglalkoztatás hatása a KSH Munkaerő-felmérés

adataiból is kimutatható volt, amelynek eredményeképpen 1,5-2,0 százalékponttal magasabbnak bizonyult a közfoglalkoztatottak adatait is tartalmazó foglalkoztatási ráta (Hárs, 2012, 174–176. o.).

A közfoglalkoztatás foglalkoztatásban játszott szerepe 2014-ben is jelentős volt, sőt az előző évhez képest még növekedett is. Erre az évre vonatkozóan a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat közfoglalkoztatottakra vonatkozó adatai már nem állnak rendelkezésünkre, azonban más adatforrások, így a KSH Intézményi statisztikája a közfoglalkoztatás súlyának növekedését támasztja alá. A KSH adatai szerint 2013-ban a közfoglalkoztatás keretében alkalmazásban állók éves átlagos létszáma 115 000 fő volt, amely 2014-ben 159 500 főre emelkedett. Ez alapján feltételezhetjük, hogy a határrégió nyugati és keleti oldala közötti munkaerő-piaci különbségeket, statisztikák alakulását a közfoglalkoztatás továbbra is erőteljesen befolyásolta. Ennek következtében a közfoglalkoztatás jelentős mértékben járult hozzá ahhoz, hogy a határ menti régió nyugati és keleti megyéire kalkulált foglalkoztatási ráták közötti különbség 2013 után 2014-ben is csökkenjen, mivel a keleti területen a közfoglalkoztatottak jelentős létszáma miatt nagyobb mértékben javult a ráta.

Fontos azonban megjegyeznünk, hogy 2014-ben már országos szinten megfigyelhető volt a versenyszféra szerény mértékű, de érdemi élénkülése, amely hatásaival a határ menti régióban is számolnunk kell, különös tekintettel annak nyugati oldalán. A versenyszféra határ menti régió nyugati szakaszán bekövetkező erőteljesebb élénkülése itt a munkanélküliségi ráta jelentősebb csökkenését eredményezte a keleti oldalhoz képest, amely a határrégió két területe közötti különbség növekedéséhez járult hozzá.

4. táblázat

Az álláskeresők számának alakulása a határ menti régió magyar oldalán*

(Főben, 2007, 2010, 2013, 2014)

Területi egység	2007	2010	2013	2014	Index 2010/2007	Index 2013/2010	Index 2014/2007	Index 2014/2013
Határ menti régió nyugati oldala	15 742	28 330	24 242	18 019	180,0	85,6	114,5	74,3
Határ menti régió nyugati megyei összesen**	38 373	69 842	63 197	49 051	182,0	90,5	127,8	77,6
Határ menti régió keleti oldala	46 591	53 283	46 632	39 120	114,4	87,5	84,0	83,9
Határ menti régió keleti megyei összesen**	90 123	109 673	96 668	80 902	121,7	88,1	89,8	83,7
Határ menti régió teljes szakasza	62 333	81 613	70 874	57 140	130,9	86,8	91,7	80,6
Határ menti régió megyei összesen	128 496	179 515	159 865	129 953	139,7	89,1	101,1	81,3
Országos összesen	426 915	582 664	527 624	422 445	136,5	90,6	99,0	80,1

*Az álláskeresők éves átlagos zárónapi száma.

** A határ menti régióhoz tartozó terület mellett a megyék határrégióhoz nem tartozó részei is beleértendők.

Forrás: NFSZ.

Ahogy korábban is említettük, kistérségi szintű munkaerő-piaci adatokat csak az NFSZ regisztere teszi számunkra elérhetővé, többek között az álláskereső⁵ létszámára vonatkozóan. Az NFSZ adatai az általunk kistérségi alapon definiált határ menti régióra tükrözik a KSH-adatoknál látott folyamatokat. 2007-ben háromszor nagyobb volt az álláskereső száma a határ menti régió keleti részén, mint a nyugatin, ez a különbség 2013-ra 1,9-szeresre mérséklődött, amely döntően a nyugati régió válság általi nagyobb érintettségének köszönhető. Ezt igazolja, hogy míg 2009-ben a határ menti nyugati oldalán az álláskereső száma 69,1 százalékkal emelkedett, addig a keleti oldalon „mindösszesen” 11,9 százalékkal. 2014-ben országos szinten közel 20,0 százalékkal esett vissza az álláskereső létszáma az előző évhez képest, a határ menti mindkét oldalán megfigyelhető ez a pozitív folyamat, ennek mértéke azonban a nyugati oldalon (25,7 százalékkal) mutatkozott erőteljesebbnek, ugyanakkor a keleti oldalon is jelentős mértékű, 16,1 százalékos volt a csökkenés. Ennek eredményeként ismét nőtt – 2,2-szeresre – a két területen lévő álláskereső létszáma közötti különbség. A határ menti régió nyugati oldalán még mindig magasabb volt az álláskereső száma a válság előtti állapothoz képest, miközben a keleti oldal már alulmúlta azt (lásd a 4. táblázatot).

A munkaerő-piaci helyzet alakulása a szlovák–magyar határ menti régió szlovák oldalán

E fejezet célja a határ menti régió szlovák oldalán bekövetkező munkaerő-piaci folyamatok vizsgálata a gazdasági válságot követő időszakban. Azt kívánjuk bemutatni, hogy a határ menti szlovák oldalán bekövetkező folyamatok mennyiben hasonlítanak a magyar oldalon végbement változásokhoz, illetve mennyiben térnek el azoktól, és ez hogyan hozható összefüggésbe a munkavállalási célú migráció alakulásával. Ennek érdekében kerületek szintjén a foglalkoztatási és munkanélküliségi ráta alakulását, járási szinten pedig az álláskeresőkre vonatkozó statisztikát vizsgáljuk meg a magyar oldalon elvégzett megye-kistérségi elemzés analógiájára. A cikk

⁵ Az NFSZ definíciója szerint álláskereső: „Az a személy, aki munkaviszony létesítéséhez szükséges feltételekkel rendelkezik, oktatási intézmény nappali tagozatán nem folytat tanulmányokat, és öregségi nyugdíjra nem jogosult, valamint rehabilitációs járadékban nem részesül, az alkalmi foglalkoztatásnak minősülő munkaviszony kivételével munkaviszonyban nem áll, és egyéb kereső tevékenységet sem folytat, elhelyezkedése érdekében az állami foglalkoztatási szervvel együttműködik, akit az állami foglalkoztatási szerv álláskeresőként nyilvántart.” (NFSZ, 2011)

elején bemutatott lehatárolás alapján a járások adatainak aggregálásával elkészítettük a régió ezen oldalának álláskeresőkre vonatkozó statisztikáját is.

A szlovák–magyar határszakasz szlovák oldala munkaerő-piaci szempontból ugyanúgy két részre osztható, mint a magyar. A szlovák szakaszon is a keleti oldal rendelkezik kedvezőtlenebb munkaerő-piaci pozícióval, ezt jól mutatja, hogy 2014-ben ezen a területen közel 56 900 fő volt az álláskeresők száma, amely 2,7-szerese a nyugati oldal adatának (21 300 fő). A határrégió szlovák szakaszán összesen 78 100 fő volt a regisztrált álláskeresők száma 2014-ben, amely 40,6 százalékkal magasabb a válság kitörését megelőző évhez képest. A magyar oldalon már ekkor 8,3 százalékos csökkenés volt megfigyelhető.

A határrégió szlovák szakaszán a magyarhoz hasonlóan a gazdasági válság következtében a nyugati oldalon lényegesen nagyobb mértékben emelkedett az álláskeresők száma a keletihez képest. Ez a növekedés 2009 és 2012 között a nyugati oldalon minden évben erőteljesebb volt, amelyhez minden bizonnyal hozzájárultak – a nemzetközi és hazai kereslet erőteljes visszaesésének következtében – a határrégió magyar oldalán fekvő, Győr-Moson-Sopron és Komárom-Esztergom megyei ipari parkokból elbocsátott szlovák munkavállalók tömegei, akik munkahelyük elvesztése után a munkaügyi szervezetnél regisztráltatták magukat. A 2013-as év az előzőhöz képest már a határrégió teljes egészében az álláskeresők csökkenését hozta, amely a nyugati oldalon volt nagyobb (8,0 százalékos). (Lásd az 5. táblázatot.)

A Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom ipari park kapcsán megfogalmazott állításunkat támasztja alá, hogy 2009-ben a határrégióon belül abban a három járásban nőtt a legnagyobb mértékben az álláskeresők száma, amelyek az említett megyékkel határosak: Komáromi (58,2 százalékos), Dunaszerdahelyi (42,3 százalékos), Érsekújvári (42,1 százalékos). A Lévai járásban ennél mérsékeltebb volt a növekedés, ezt pedig indokolhatja, hogy Pest megye határhoz közeli részén nincs közvetlenül olyan ipari park, centrum, amely a másik két megyéhez hasonló nagy volumenű elbocsátásokat produkált volna a szlovák munkavállalók vonatkozásában.

5. táblázat

Az álláskeresők számának alakulása a határ menti régió szlovák oldalon
(Fő, * 2007, 2010, 2013, 2014)

Területi egység	2007	2010	2013	2014	Index 2010/2007	Index 2013/2010	Index 2014/2007	Index 2014/2013
	(Százalék)							
Határ menti régió nyugati oldala	13 160	20 716	22 873	21 323	157,4	173,8	162,0	93,2
Határ menti régió nyugati kerü- letei összesen**	24 253	39 276	43 466	40 452	161,9	179,2	166,8	93,1
Határ menti régió keleti oldala	42 437	55 723	59 141	56 838	131,3	139,4	133,9	96,1
Határ menti régió keleti kerüle- tei összesen**	67 958	92 627	96 808	92 840	136,3	142,5	136,6	95,9
<i>Határ menti régió teljes szá- kasa</i>	55 597	76 439	82 014	78 161	137,5	147,5	140,6	95,3
<i>Határ menti régió kerületei összesen</i>	92 211	131 903	140 274	133 292	143,0	152,1	144,6	95,0

*Az álláskeresők éves átlagos zárónapi száma.

** A határ menti régióhoz tartozó terület mellett a kerületek határrégióhoz nem tartozó részei is beleértendők.

Forrás: Szlovák Statisztikai Hivatal (Datacube).

2013-ban – 2012-höz viszonyítva – a szlovák–magyar határ szlovák szakaszának nyugati oldalához tartozó járások közül a Komáromi kivételével (itt 4,5 százalékkal nőtt) már csökkent az álláskeresők száma. Komárom speciális helyzetében kiemelt szerepet tulajdoníthatunk a határtérség magyar oldalának, hiszen itt Komárom-Esztergom megye munkáltatói foglalkoztatják/foglalkoztatták a legtöbb szlovák munkavállalót. A válság következtében azonban kulcsfontosságú, a szlovák munkavállalók számára vonzó munkalehetőségek szűntek meg, gondolunk itt főként a Nokiára és a hozzá kapcsolódó beszállítói körre.

A szlovákoknál fekvő keleti oldalon a gazdasági válság elsődlegesen a Kassai (I.–II.–III.–IV. járások és Kassa-vidéki járás), Rozsnyói, Töketerebes és a Losonci járásokban érezte hatását, ezek közül egyes területeken több mint 30,0-40,0 százalékkal is emelkedett az álláskeresők létszáma 2009-ben az előző évhez képest. Ezen járások többségét érintette egyébként a legsúlyosabban a krízis második hulláma is. Itt az álláskeresők számának változását nem hozhatjuk összefüggésbe a magyarországi munkavállalással, hiszen a migráció mértéke elhanyagolható mértékű. Az álláskeresők számának nagymértékű növekedése ugyanakkor Kassa környékén és vonzáskörzetében az ipari parkok által generált elbocsátásokhoz és elhalasztott létszámbővítésekhez köthető.

A 2013-as és a 2014-es adatokat összehasonlítva megállapítható, hogy a határrégió szlovák szakaszának nyugati oldalán mindenhol csökkent az álláskeresők száma, melynek mértéke a Komáromi járás esetében volt a legkiemelkedőbb, 10 százalékos. A keleti oldalon mindössze két járásban tapasztalható növekedés (Nagykürtösi, Kassai járás IV.), egyben pedig stagnált a létszám (Kassai járás II.). Egyébként ebben a térségben is a csökkenés volt a jellemző változás.

A vizsgált időszak utolsó évében a határ menti régió szlovák szakaszának mindkét oldalán csökkent az álláskeresők száma, a nyugatin 6,8 százalékkal, a keletin 3,9 százalékkal, összességében pedig közel 5 százalékkal mérséklődött a létszám. Láthatjuk, hogy a határrégió magyar szakaszához hasonlóan itt is a nyugati oldal javulása a jelentősebb, azonban itt a válság előtti állapotot sem nyugaton, sem keleten nem sikerült elérni.

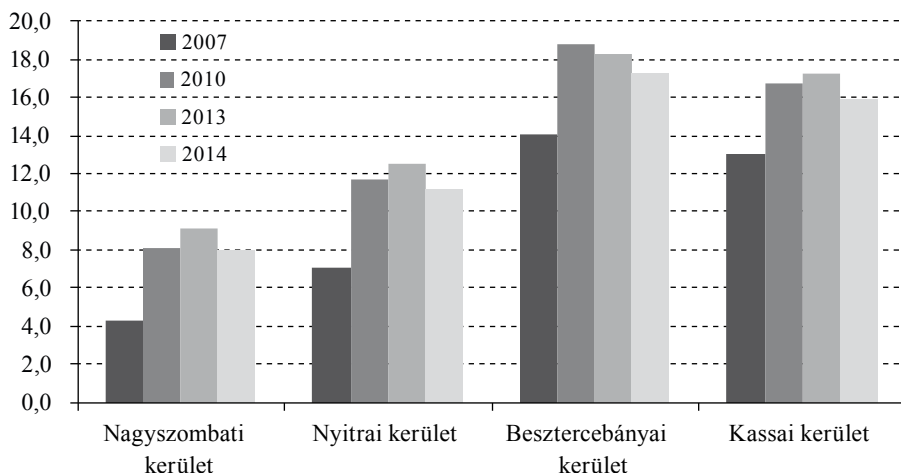
A munkanélküliségi ráta és a foglalkoztatási ráta vizsgálatára csak kerületi (NUTS4) szinten van lehetőségünk. A magyar statisztikákhoz képest eltérés, hogy a Szlovák Statisztikai Hivatal a foglalkoztatási rátát a 15–64 és a 15 évesnél idősebb korcsoportokra vonatkozóan teszi közzé, szemben a KSH 15–74 éves korcsoportjával. Az elemzésben mindkét korcsoportra vonatkozóan szerepeltetjük a kiszámított adatokat.

Mind a munkanélküliségi ráta, mind pedig a foglalkoztatási ráta jól mutatja kerületi szinten a határ menti régió szlovák szakaszának két oldala közötti különbséget, valamint a gazdasági válság határ menti kerületekre gyakorolt hatását. A keleti területek munkaerő-piaci problémái mind a válság előtt, mind pedig a válság után lényegesen nagyobbak voltak, a munkanélküliségi ráta 2007-ben a 10–15 százalék közötti sávban mozgott, majd 2013-ra 17–20 százalék közötti sávba került át. A nyugati kerületek esetében pedig azt látjuk, hogy a ráta Nagyszombati kerületben 10 százalék közelébe, a Nyitrai kerületben 10 százalék fölé emelkedett (lásd a 3. ábrát).

3. ábra

A munkanélküliségi ráta alakulása a határ menti régió szlovák kerületeiben

(Százalékban, 2007, 2010, 2013, 2014)

Forrás: Szlovák Statisztikai Hivatal (Datacube), 15–74 éves népességre vonatkozó adat.

A vizsgált kerületek mindegyikében 2014-ben az előző évhez képest a ráta csökkenése figyelhető meg, ennek mértéke 1,0-1,5 százalékpont volt, azonban ez még így is lényegesen magasabb a válság előtti szintnél, szemben a magyar oldallal, ahol a mutató Pest megye kivételével már mindenhol a válság előtti szint alá süllyedt vissza.

A válságot megelőzően és a vizsgált időszak végén is a határ menti régió nyugati szakaszának magyar oldala rendelkezett összességében kedvezőbb munkanélküli-

ségi rátával. Változást jelent ugyanakkor, hogy a magyar és szlovák oldal közötti különbség a gazdasági válság eredményeképpen jelentősen nőtt, emellett a krízis negatív hatásait nagymértékben sikerült a magyar oldalon 2013–2014-re leküzdeni, amelyben már a versenyszféra élénkülésének is érdemi szerepe volt. A keleti határszakaszon 2008 előtt mindkét oldalon rendkívül hasonlóan alakult a vizsgált mutatószám, amely a válság hatására nagymértékű pozícióromlást mutatott mindkét terület esetében. A határrégió magyar oldalán, a válság hatásaira adott válaszok közül a közfoglalkoztatás oly mértékben volt képes javítani a statisztikát a szlovák oldalhoz képest, hogy a két terület között jelentősebb különbség alakult ki 2014-re.

Az álláskeresőket esetében sem a vizsgált időszak elején, sem a vizsgált időszak végén nem volt kiugró különbség a nyugati szakasz magyar és szlovák oldala között. Megjegyzendő, hogy a válság hatására nőtt ez a differencia, azonban 2014-re jelentős mértékben csökkent. A keleti szakasz magyar és szlovák oldalán a válság előtt, de még 2010-ben is nagyságrendileg hasonló volt az álláskereső létszáma, ezt követően azonban a közfoglalkoztatás jelentős súlyúvá válásának eredményeképpen pregnáns területi különbség alakult ki a két oldal között ebben a tekintetben.

Végül a foglalkoztatási ráta alakulását nézve elmondható, hogy bármely korcsoport – 15 évesnél idősebb vagy 15–64 éves népesség – alapján számítva vizsgáljuk meg a határ menti kerületek foglalkoztatási rátáját, a keleti kerületekben 2013-ban a mutató már meghaladta a 2008. évi szintet, a nyugati kerületek adata ettől azonban lényegesen elmaradt. Ez a megállapítás a 2014. évi adatok vonatkozásában is helytálló. A határrégió magyar szakaszán ebben az évben minden megyében nőtt a ráta, a szlovák oldalon azonban ez csak a Nyitrai és a Kassai kerület esetében igaz, holott 2013-ban 2012-höz képest minden kerület javulást mutatott (lásd a 6. táblázatot).

A foglalkoztatási ráta alakulása a határ menti régió szlovák kerületeiben

(Százalékban, 2008, 2010, 2013, 2014)

Kerület	15 évesnél idősebb népesség				15–64 éves népesség			
	2008	2010	2013	2014	2008	2010	2013	2014
<i>Nagyszombati kerület</i>	58,1	54,8	55,2	53,3	67,3	63,7	65,1	63,4
<i>Nyitrai kerület</i>	54,2	48,4	49,5	50,8	64,0	57,2	59,3	61,2
Besztercebányai kerület	47,5	45,5	49,6	48,0	55,4	53,2	58,8	57,2
Kassai kerület	45,4	45,7	45,8	47,0	52,5	52,8	53,5	55,2
Országos összesen	52,9	49,9	50,8	50,8	61,3	58,0	59,8	60,2

Megjegyzés: A dőlt betűvel szedett megyék a határ menti régió fejlettebb területeit jelölik.

Forrás: Szlovák Statisztikai Hivatal (Datacube).

Szlovák munkavállalók a határ menti régió magyar oldalán

A következőkben elsőként azt vizsgáljuk meg, hogy a határ menti régióban mi-ként alakult a szlovák munkaerő létszáma a gazdasági válságot megelőzően, majd pedig azt követően.

Dél-Szlovákiából Magyarország irányába az ezredfordulón indult meg egy erő-teljesebb migrációs folyamat, amelynek fontos kiindulópontja volt a két ország kö-zött 1999-ben megkötött foglalkoztatásról szóló kormányközi egyezmény. Az ez-redforduló utáni években gyakorlatilag folyamatos volt a Magyarországon munkát vállaló szlovák állampolgárok számának növekedése, a szlovák migránsok döntő-en a magyar–szlovák határ menti megyékben koncentráltak, annak is döntően a nyugati oldalán. Számukra a magyarországi munkavállalás fő motivációit a szlovák oldal kedvezőtlen gazdasági körülményei, magyar oldalon pedig a fejlett ipari köz-pontok jelentették. Ezt a jelentős munkavállalói tömeget magában foglaló migrációs dinamikát lényegében a gazdasági válság törte meg, amely a szlovák munkavállalók számának jelentős mértékű csökkenését eredményezte. A határszakasz keleti oldalán érdemi migráció nem volt egyik irányban sem, hiszen mindét oldal nehéz gazdasági helyzetben lévő területet ölel(t) föl (Hárs, 2010, 63–72. o.).

A projekt keretében végzett kutatás egyik fontos kérdése, hogy a határ menti régió magyar oldalára irányuló munkavállalási célú migráció a gazdasági válság

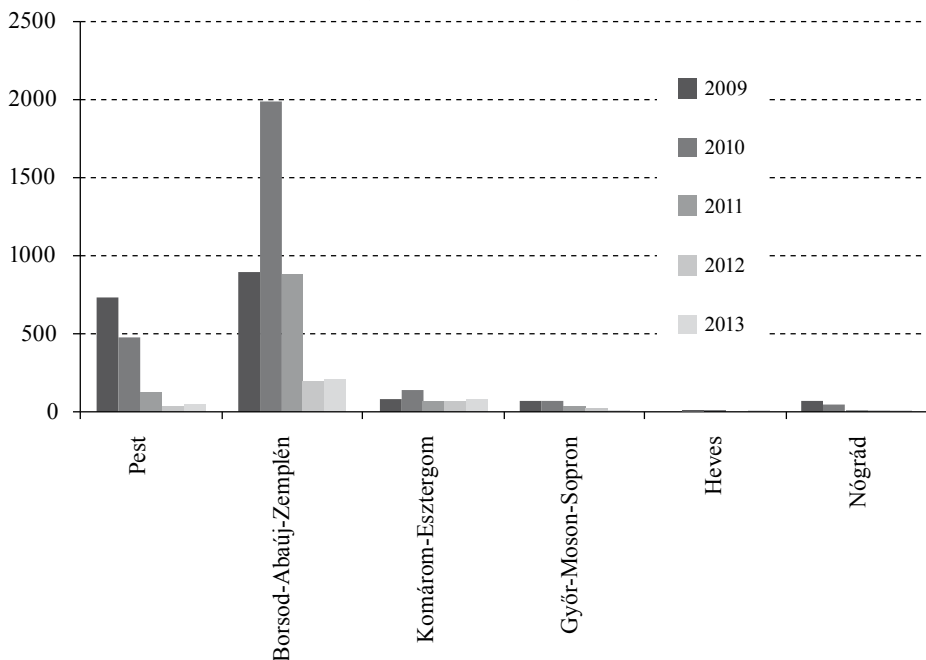
okozta visszaesést követően tovább csökkent vagy ismét növekedésnek indult. Ennek érdekében az NFSZ és az OEP adatait vizsgáltuk meg.

Magyarországon 2009-től az Európai Gazdasági Térség (EGT) állampolgárai – a szlovák állampolgárok is beleértendők – és családtagjaik számára a magyarországi foglalkoztatás engedélymentessé vált. Ehhez hozzá kell tennünk, hogy Magyarország már korábban lehetővé tette a szlovák állampolgárok engedélymentes foglalkoztatását. A foglalkoztatóknak csak az EGT-állampolgárok és családtagjaik foglalkoztatásának megkezdését szükséges bejelenteniük⁶ a munkaügyi központoknak. Ez alapján megállapítható, hogy egy adott évben hány szlovák állampolgár kezdett dolgozni Magyarországon vagy egy adott megyében.

4. ábra

A bejelentett szlovák állampolgárságú munkavállalók számának alakulása a határrégió megyéiben

(Főben, 2009–2013)

Forrás: NFSZ.

⁶ A bejelentési kötelezettség elmulasztásából eredő torzítás nagysága nem ismert.

A bejelentett szlovák munkavállalók száma 2009 és 2013 között a határ menti régió nyugati megyéiben koncentráldott, a keleti megyék irányába nem volt számottevő migráció. A válságot követően nem erősödött fel újból a határon átnyúló munkaerő-migráció, helyette annak gyengülése folytatódott a határszakasz mindkét oldalának megyéiben. Ezt a folyamatot csupán Komárom-Esztergom megye törte meg rövid időre 2010-ben, amikor közel 2000 fő szlovákot jelentettek be a megye munkaügyi központjához. 2013-ban a Szlovákiával határos megyékben elenyésző volt a bejelentett szlovák munkavállalók száma, a keleti megyékben mindösszesen 19 főt jelentettek be, a nyugatiakban pedig alig több mint 300-at, ebből Komárom-Esztergom megye súlya volt a legnagyobb (208 fő). (Lásd a 4. ábrát.)

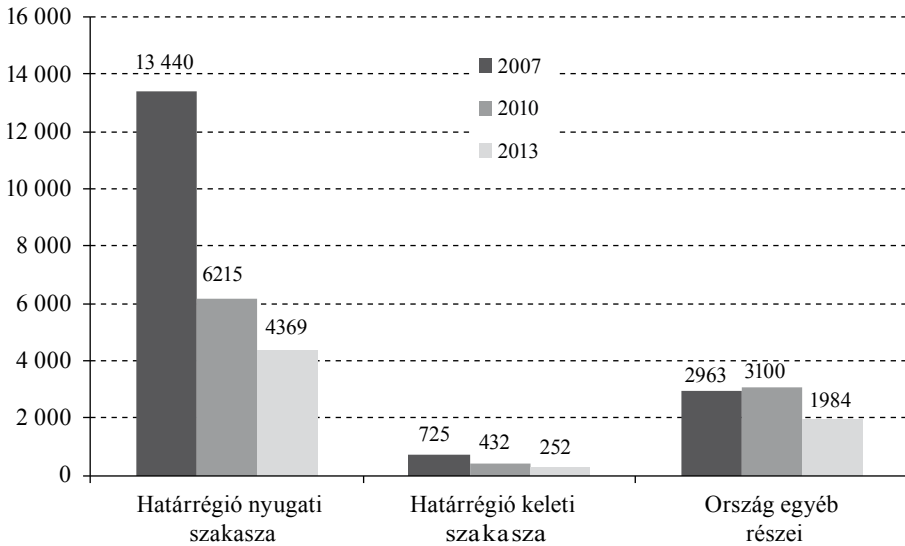
2007 és 2013 között állampolgárságtól függetlenül is csökkent (25,2 százalékkal) a bejelentett külföldi állampolgárok száma országos szinten, tehát nem kizárólag a szlovák munkavállalók esetében figyelhető meg ez a trend. Az országos tendencia alól kivételt jelent a határ menti régióban Győr-Moson-Sopron megye, ahol jelentősebb visszaesés csak 2013-ban történt. E folyamatok eredményeképpen 2013-ra olyannyira lecsökkent a bejelentett külföldi állampolgárok száma a határrégió nyugati megyéiben, hogy egy esetben sem érte el az 500 főt, a határrégió keleti megyéiben pedig a 100 főt. A csökkenő trend ellenére országos szinten a harmadik legtöbb bejelentett szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező külföldi munkavállaló szlovák állampolgárságú volt 2013-ban ezen a területen. A szlovák–magyar határ mentén a bejelentett szlovák állampolgárok aránya a legmagasabb – 80 százalékos – Komárom-Esztergom megyében volt ebben az évben. A többi határ menti megyében ehhez képest lényegesen alacsonyabb, 30 százalék alatti arányokról beszélhetünk.

Az OEP adatai alapján arra kerestük a választ, hogy a határ menti régióban az általunk meghatározott években összesen hány szlovák állampolgár dolgozott. Ennek érdekében a biztosított jogviszonnal, de magyarországi lakcímmel nem rendelkező szlovák állampolgárok létszámának alakulását vizsgáltuk. Az adatok csak megyei szinten érhetők el, azonban a rendelkezésre álló információk alapján azzal a feltételezéssel éltünk, hogy azon szlovák munkavállalók, akik átjárnak Magyarországra dolgozni, döntően a projekt során lehatárolt területen vállalnak munkát (Hárs, 2010, 69–70. o.).

Az 5. ábra jól mutatja a szlovák migránsok csökkenő számát, hiszen 2007-ben összesen 14 200 fő volt azon szlovák állampolgárok száma, akik a határ menti régió valamely megyéjében vállaltak munkát, 2013-ban számuk már „csak” 4600 főt tett ki. Az adatok jól tükrözik a szlovák munkavállalók nyugati területeken való koncentráldását.

Biztosított jogviszonnal, de magyarországi lakcímmel nem rendelkező szlovák állampolgárok száma a határ menti régió magyar oldalának két szakaszán és az ország fennmaradó részén

(Főben, 2007, 2010, 2013)

Forrás: OEP, saját számítások.

A Magyarországon dolgozó szlovák állampolgárok közül arányaiban a legtöbben Komárom-Esztergom megyében dolgoztak a vizsgált időpontokban, 2007-ben 65,4 százalékuk, 2013-ban 50,4 százalékuk végzett kereső tevékenységet. Győr-Moson-Sopron megyében a szlovák állampolgárok súlya ebből a szempontból nőtt, 5 százalékról 9 százalékra, Pest megyében viszont csökkent 8,1 százalékról 6,8 százalékra. A vizsgált időszak utolsó évében Komárom-Esztergom megyében az OEP adatai szerint 3300 fő, Győr-Moson-Sopron megyében 600 fő, Pest megyében pedig 400 fő szlovák munkavállaló dolgozott.

A határ menti régió keleti szakaszát alkotó megyék közül Nógrád megyében volt mindhárom évben a legnagyobb a szlovák munkavállalók száma, ezt követően Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, majd pedig Heves megyében.

Magyar munkavállalók a határ menti régió szlovák oldalán

Ebben a fejezetben arra teszünk kísérletet, hogy a kevés rendelkezésre álló információ ellenére a magyar munkavállalók szlovákiai munkavállalását, annak változását bemutassuk. Kiindulópontként támaszkodhatunk korábbi kutatási eredményekre (Hárs, 2010, 65. o.), amelyek arra a következtetésre jutottak, hogy magyarok lényegében nem dolgoznak Szlovákiában, számuk elenyésző. A projekt keretében elkészített szakmai interjúk a magyar munkavállalók Szlovákiába történő migrációjának nem számottevő voltát támasztják alá a gazdasági válságot megelőzően, majd azt követően és a 2010 utáni időszakban is. A határon átnyúló kapcsolatok keretében lezajló információáramlás alapján lehet tudni, hogy nagyon minimális munkavállalási célú migráció létezik a határszakasz szlovák oldalának irányába.

Az EURES-T Danubiuson⁷ társulástól származó információk egyértelműen alátámasztják a magyar munkaerő csekély mértékű munkavállalási célú migrációját a határmenti szlovák oldalának irányába, még akkor is, ha ezek az adatok csak a határszakasz nyugati oldalára vonatkoznak. „2010-ben a Dunaszerdahelyi járásban 162, a Révkomáromiban 287, az Érsekújváriiban 170, a Lévai járásban pedig 63 bejelentett munkavállaló volt. Két évvel később, a Révkomáromi járás kivételével megnövekedett a magyar állampolgárok száma a határ menti térségben. A Dunaszerdahelyi járásban 269 főt, a Révkomáromiban 266 főt, az Érsekújváriiban 185 főt, a Lévai járásban pedig 84 főt jelentettek be a munkaügyi hivataloknál.” (Földes, 2014, 71. o.)

Az adatok alapján megállapítható, hogy a határszakasz nyugati oldalán 2010-ben és 2012-ben a Szlovákiába irányuló migráció nem érte el az 1000 főt sem. Amennyiben azzal a feltételezéssel élünk, hogy a határszakasz keleti oldalán ennél lényegesen kevesebb – a magyar és szlovák oldal kedvezőtlen helyzetét ismerve – volt a magyar migráns munkavállalók száma, akkor 2010-ben közel 1000 főre, 2012-ben valamivel több mint 1000 főre becsülhetjük számukat a határ menti régió szlovák oldalának egészében.

A határ menti térség szlovák oldalának nyugati szakaszán a járási munkaügyi hivatalok is rendelkeznek adatokkal a magyarországi munkavállalók létszámáról, „Dunaszerdahely, Révkomárom, Érsekújvár és Léva térségében 2012-ben összesen

⁷ Az EURES-T Danubius társulás tagjai: a Mosonmagyaróvári, a Győri, a Pannonhalmi, a Komáromi, a Tatai, a Tatabányai, a Dorogi, az Esztergomi, a Szentendrei, a Dunakeszi, a Váci és a Szobi kistérség (Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom, Pest megye kistérségei); a Dunaszerdahelyi, a Komáromi, az Érsekújvári és a Lévai járás.

502 db bejelentés érkezett a munkáltatóktól a magyarországi munkavállalók létszámát illetően”. (Földes, 2014, 72. o.)

Ebből a legtöbb bejelentés a Révkomáromi (251), a Dunaszerdahelyi (113), Érsekújvári (111) majd pedig a Lévai (27) járáshoz kapcsolódik (Földes, 2014, 72. o.).

Összegzés és következtetések

Elemzésünkben arra tettünk kísérletet, hogy a korábbi projektek által definiált és jelen kutatásban is használt szlovák–magyar határ menti régió főbb munkaerőpiaci és migrációs folyamatait bemutassuk a gazdasági válságot és a 2010-et követő időszakban.

A munkanélküliségi ráta alakulásának szempontjából rámutattunk, hogy a határ menti régió mindkét oldalának a nyugati szakasza rendelkezik és rendelkezett korábban is kedvezőbb munkaerő-piaci helyzettel. További hasonlóság, hogy a gazdasági válság a magyar vagy a szlovák oldalon való elhelyezkedéstől függetlenül a határ menti régió nyugati részét érintette erőteljesebben. Ezen a ponton a migráció és a munkaerő-piac összekapcsolásával rámutattunk, hogy a határ menti régió nyugati oldalának magyarországi és szlovák szakasza milyen fontos kölcsönhatásban áll egymással.

A munkanélküliségi ráta tekintetében a határ menti régió magyar oldalán a munkaerő-piaci helyzet erőteljesebb javulását, a gazdasági válság előtti állapothoz képesti felzárkózását, annak meghaladását figyelhettük meg. Láthattuk, hogy a válságot megelőzően és a vizsgált időszak végén egyaránt a határ menti régió nyugati szakaszán a magyar oldal rendelkezett összességében kedvezőbb munkanélküliségi rátával, de a magyar és szlovák oldal közötti különbség a gazdasági válság eredményeképpen, illetve a magyar oldal gyorsabb munkaerő-piaci regenerációjának köszönhetően jelentős mértékben nőtt. A keleti szakasz két oldala között hasonló növekedésnek lehettünk tanúi, amely döntően abból eredeztethető, hogy a magyar oldalon a munkanélküliségi rátát a közfoglalkoztatási programokkal sikerült erőteljesen leszorítani.

Az álláskeresők számának alakulása kapcsán megállapítottuk, hogy a vizsgált időszak elején és végén a nyugati határszakasz magyar és szlovák oldala között nem volt jelentős különbség, ezzel szemben a keleti határszakaszon pregnáns differencia alakult ki, amelyben a magyar oldalon a közfoglalkoztatási programoknak jelentős szerepük volt.

Összességében a munkaerő-piaci folyamatokat illetően konstatálhatjuk, hogy a határ menti régió magyar és szlovák oldalán továbbra is fennáll a nyugat–kelet megosztottság, amelynek jelentősége továbbra is meghatározó a gazdasági válság által generált hatások ellenére. A másik releváns tényező, amelyet mindenképpen említenünk kell, az a határ menti régió magyar és szlovák oldala közötti munkaerő-piaci különbség növekedése, amely döntően abból fakad, hogy a magyar rész keleti oldalán döntően a közfoglalkoztatás, a nyugati oldalon pedig a versenyszféra gyorsabb regenerációjának köszönhetően a magyar statisztikák jelentősebb mértékben javultak a szlovákhöz képest.

A határrégió migrációs folyamatait a határ menti régió teljes magyar szakaszán a gazdasági válságot követően a szlovák munkavállalók számának csökkenése jellemezte. A magyar szakasz nyugati oldalán nem kezdődött el a válság hatásainak enyhülésével a szlovák migránsok számának ismételt – 2008-at megelőző időszakban megfigyelhető dinamikus – növekedése, helyette a krízis által megindított csökkenés folytatódott, kevesebb mint 5000 főre zsugorodott a szlovák vendégmunkások száma a határrégió magyar oldalán a válság előtti több mint 10 000 fővel szemben.

A keleti oldalon a válság előtt sem volt számottevő migráció, azonban annak a szűk csoportnak is a fogyatkozását láttuk, akik korábban Szlovákiában vállaltak munkát.

A magyarok szlovákiai munkavállalása kapcsán – a kevés információ, adat ellenére – azt állapíthatjuk meg, hogy ahogyan a gazdasági válság előtt nem volt ebbe az irányba érdemi migráció, ez a krízis után sem változott érdemben.

Összességében tehát a szlovák–magyar határ menti régió magyar oldalára irányuló, korábban jelentős mértékű szlovák munkaerő-migráció nagymértékben veszített jelentőségéből, ezzel párhuzamosan a migráció szempontjából eddig sem jelentős súlyú területek migrációs vonzereje szintén csökkent.

Irodalomjegyzék

- Adler Judit* [2011]: A munkanélküliség strukturális változásai a válság hatására, GKI Gazdaságkutató Zrt. Letölthető: <http://www.gki.hu/munkanelkuliseg-strukturalis-valtozasai-valsag-hatasara>
- Földes Zsuzsanna* [2014]: WORKMARKET – A munkaerő-piacok határon átnyúló együttműködésének támogatása. HUSK/1101/1.6.2/0050, kézirat.
- Hárs Ágnes – Nagy Ágnes – Nagy Katalin – Vakhal Péter* [2006]: A szlovák és a magyar határ menti régió a Duna két oldalán. A szlovák–magyar határ menti partnerség (EURES-T) régióinak vizsgálatára irányuló megvalósíthatósági tanulmány. Kopint-Datorg, Budapest.

- Hárs Ágnes* [2010]: Tanulmányok a határ menti régiók gazdasági és munkaerő-piaci helyzetéről és lehetőségeiről, a foglalkoztatást segítő támogatásokról. Összegző tanulmány, Budapest.
- Hárs Ágnes* [2012]: Munkapiaci válságok, változások, válaszok. In: *Kolosi Tamás – Tóth István György* (szerk.): Társadalmi Riport 2012. Tárki, Budapest.
- Kiss Éva* [2011]: A válság területi konzekvenciái az iparban. *Területi Statisztika*, 14. (51.) évf., 2. sz., 161–180. o.
- KSH [2006]: A munkaerő-felmérés módszertana 2006. In: Statisztikai módszertani füzetek, 46. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest. Letölthető: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/munkfelmmod.pdf>
- NFSZ [2011]: Fogalommagyarázat, Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat, Budapest. Letölthető: http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=sajtonak_fogalom